

Utjecaj auditivnih podražaja na likovno stvaralaštvo djece predškolske dobi

Turčin, Emilija

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:081192>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-05**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
ČAKOVEC**

Emilija Turčin

**UTJECAJ AUDITIVNIH PODRAŽAJA NA LIKOVNO
STVARALAŠTVO DJECE PREDŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

Čakovec, lipanj, 2023.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
ČAKOVEC**

ZAVRŠNI RAD

PRISTUPNIK: Emilija Turčin

TEMA: Utjecaj auditivnih podražaja na likovno stvaralaštvo djece predškolske dobi

MENTOR: red. prof. mr. art., Ljubomir Levačić

SUMENTOR: predavač, Andrija Večenaj

PREDMET: Metodika likovne kulture 2

Čakovec, lipanj, 2023.

SAŽETAK

Ovaj rad govori o dječjoj potrebi za likovnim izražavanjem i likovnom putu koji dijete prolazi odrastajući. Također govori o različitim načinima poticanja likovnog izražavanja u vrtićkoj dobi s naglaskom na dobrobitima prirode i zvukovima koji proizlaze iz nje. Suprotno tome, u radu se nastoje objasniti negativne strane urbanizacije i utjecaja gradskog načina života na dijete i njegov razvoj. Kako bi bolje razumjeli pozitivne i negativne učinke urbanizacije i prirode na razvoj djece provedeno je istraživanje s djecom predškolske dobi. Cilj istraživanja bilo je vidjeti kako djeca likovno reagiraju na nevizualne poticaje, čime se je trebala omogućiti nesmetana upotreba mašte i kreativnosti. Istraživačkim pitanjima nastojalo se istražiti hoće li djeca naslikati iste motive za određene zvukove i hoće li se, zbog nemogućnosti prepoznavanja pojedinog zvuka podvrgnuti precrtavanju tuđeg rada. Kao metoda istraživanja korišten je intervju sa svakim djetetom kako bi se lakše zabilježili svi podaci potrebni za istraživanje. Djeca su, kao što je i pretpostavljeno, pozitivnije reagirala na zvukove iz prirode nego na one povezane sa urbanizacijom.

Ključne riječi: *zvuk, likovno izražavanje, kreativnost, dijete predškolske dobi, priroda*

SUMMARY

The influence of auditory stimuli on the artistic expression of preschool child

This work talks about children's need for artistic expression and the artistic journey that child goes through growing up. It also talks about different ways of encouraging artistic expression in kindergarten age with emphasis on the benefits of nature and the sounds that comes from it. On the contrary, the paper is trying to explain the negative sides of urbanization and the influence of the city lifestyle on the child and it's development. This research was conducted with preschool children to better understand all the positive and negative effects of urbanization and nature on children's development. The goal of this research was to see how children react artistically to non-visual stimuli, which should enable the unobstructed use of imagination and creativity. The point of research questions was to see will children paint the same motif for some sound or whether will they try to draw the same thing that they saw at some other child's drawing because of impossibility to recognize some certain sound. As a research method it was used an interview with each child for easier data collecting. Research showed, as it was expected that children reacted more positive to nature sounds than to those associated with urbanization.

Key words: *auditory stimuli, artistic expression, creativity, preschool child, nature*

Sadržaj

1.	UVOD	1
2.	TEORIJSKA POLAZIŠTA	2
2.1.	LIKOVNO IZRAŽAVANJE DJETETA.....	2
2.1.1.	Potreba za likovnim izražavanjem	2
2.1.2.	Razvoj likovnog izražavanja i stvaranja u djece	2
2.1.3.	OSNOVNI LINQUETOV MODEL	3
2.1.4.	Interes djeteta	8
2.1.5.	Pristup likovnom djelu	8
2.2.	Kreativnost.....	9
2.3.	PRIRODA KAO POTICAJ	12
2.3.1.	Benefiti prirode	12
2.3.2.	Zvukovi prirode	13
2.4.	ZVUK KAO POTICAJ	14
2.4.1.	Definicija zvuka	14
2.4.2.	Osjet zvuka.....	14
2.4.3.	Negativan učinak zvuka	14
2.4.4.	Pozitivan učinak zvuka	15
3.	ISTRAŽIVANJE.....	18
3.1.	METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA	18
3.1.1.	Cilj istraživanja	18
3.1.2.	Istraživačka pitanja	18
3.1.3.	Istraživačka etika.....	18
3.1.4.	Metoda i instrument istraživanja.....	18
3.1.5.	Likovna tehnika	19
3.1.6.	Uzorak istraživanja	19
3.1.7.	Postupak prikupljanja podataka	19
3.1.8.	Uređivanje podataka	20
3.2.	REZULTATI ISTRAŽIVANJA	21
3.2.1.	Likovno izražavanje uz zvukove urbanizacije.....	21
3.2.1.1.	Prva skupina ispitanika	21
3.2.1.2.	Druga skupina ispitanika	24
3.2.2.	Likovno izražavanje uz zvukove iz prirode.....	26

3.2.2.1. Prva skupina ispitanika	26
3.2.2.2. Druga skupina ispitanika	29
3.3. ANALIZA I OBRADA PODATAKA	31
4. RASPRAVA	33
5. ZAKLJUČAK	35
LITERATURA	36
Popis ilustracija	38
PRILOG 1	41
PRILOG 2	42
Izjava o izvornosti završnog rada	42

1. UVOD

Sluh ima izuzetno važnu ulogu u životu svih nas, a izrazito kod djece. Od samog začeća, tj. tijekom svog boravka u maternici dijete je sposobno osjećati dodire i pokrete, sanjati, pa čak i plakati, ali ono što je tada najrazvijenije je osjetilo sluha. Dijete čuje i prije svog rođenja i sposobno je razlikovati poznate zvukove od nepoznatih, pogotovo kada se radi o glasu svoje majke. Ovdje je jasno kako već od najmlađe dobi zvuk utječe na psihologiju čovjeka.

Nakon raspoznavanja zvuka dijete je sposobno i emocionalno reagirati na određene slušne podražaje, pokazivanjem znakova privrženosti ili plačem. Dijete odrastanjem počinje stjecati nova znanja kako iskazati svoje emocionalno stanje, pa će tako od grube motorike doći i do fine motorike koja nam je kasnije u životu vrlo bitna, ali je isto tako, osim u svakodnevnom životu, koristimo i kod likovnog izražavanja. Ono je još jedan od načina kako prepoznati emocionalno stanje djeteta.

Pojam koji je danas nemoguće izbjeći je pojam urbanizacije. To je proces porasta gradskog stanovništva i smanjenja seoskog, tj. preobražaj seoskog stanovništva u gradsko. Urbanizacija sa sobom nosi niz negativnih posljedica koje se mogu odraziti na naše emocionalno stanje, a samo neke od njih su onečišćenje samog okoliša, stres, nedostatak privatnosti i prometna i industrijska buka. Uz urbanizaciju vežemo i smanjen pristup prirodi za koju znamo da zbog svoje raznovrsnosti i nepredvidljivosti ima veliku ulogu u odrastanju djeteta. Slobodno kretanje i igranje u prirodi neophodno je za razvoj djeteta, a odvajanje od nje može imati goleme posljedice kada je djetetov razvoj u pitanju.

Boravak u prirodi potiče kognitivni razvoj djeteta, osjećaj za istraživanjem, maštu i kreativnost, a sve to nam je vrlo važno kako bismo se mogli likovno izražavati.

Ovim radom i istraživanjem koje je provedeno u sklopu tog rada nastoji se istražiti i shvatiti utjecaj određenih zvukova na likovno stvaralaštvo djece predškolske dobi.

2. TEORIJSKA POLAZIŠTA

2.1. LIKOVNO IZRAŽAVANJE DJETETA

2.1.1. *Potreba za likovnim izražavanjem*

Postoji mnogo različitih odgovora na pitanje zašto se dijete voli likovno izražavati. Jedan od odgovora na to pitanje je urođena sklonost za igru za koju znamo da je prisutna kod djece još od najranije dobi. Drugi pak kažu kako likovnim izražavanjem dijete zadovoljava svoju unutarnju potrebu za izražavanjem, dok se kao treći razlog navodi motorička aktivnost tijekom likovnog izražavanja. Istina je kako svi ti odgovori zapravo tvore jedan zajednički odgovor na to pitanje. Dijete se likovno izražava od svoje najranije dobi prvenstveno kako bi samo sebi objasnilo nešto, bilo da je to svjesno ili nesvjesno.

U početku je djetetova potreba za spoznavanjem svijeta u kojem živi kroz likovno izražavanje nesvjesna. Tada djetetovo istraživanje okoline uključuje i istraživanje materijala pomoću kojih će se likovno izražavati, sam proces rada i pokrete koji prate taj proces.

2.1.2. *Razvoj likovnog izražavanja i stvaranja u djece*

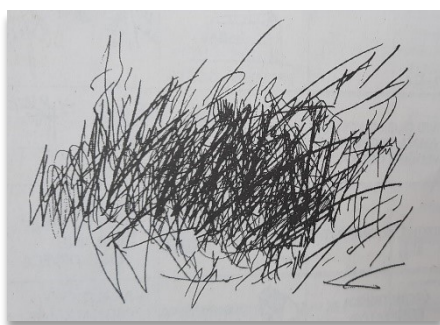
Postoje različita shvaćanja razvoja likovnog izražavanja kod djece. Prema H. Readu (1945), koji razvoj likovnog izražavanja dijeli na tri stupnja, dijete predškolske dobi je pri samom kraju prvog stupnja razvoja gdje ono spoznaje stvarnost oko sebe, a njegov likovni izraz je slobodan i služi kako bi ono moglo izraziti svoje doživljaje i tako komunicirati s okolinom. Predškolska dob također spada i u sam početak drugog stupnja razvoja koji traje do četrnaeste godine života. U tom stupnju dijete sa još većim zanimanjem promatra svijet i stječe još složenije likovne spoznaje.

T. Munro (1956) navodi kako u likovnom izražavanju treba poštovati „etape postepenog razvitka čovjekova“ i naglašava važnost primjerenosti metoda razvojnom stupnju svakog djeteta. Prema njemu, dijete ne bi smjeli voditi do stjecanja znanja unoseći „standarde odraslih“, već ga trebamo pustiti da stjecanjem sposobnosti i upoznavanjem raznih stilova, kroz stvaralačke igre i slobodno izražavanje dođe do raznih oblika likovnog izražavanja.

2.1.3. OSNOVNI LINQUETOV MODEL

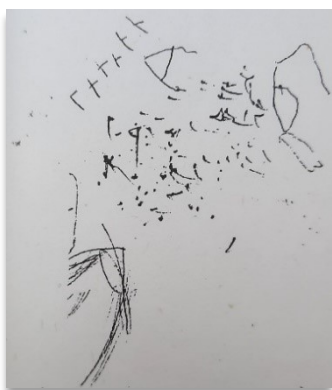
2.1.3.1. Faza izražavanja primarnim simbolima

Prva faza, „faza šaranja“ je početak likovnog izražavanja kod djeteta. Traje do četvrte godine života i ovdje prevladava psihomotorički i osjetilni doživljaj djeteta. Za tu fazu karakteristično je izražavanje primarnim simbolima kao što su: točka, linija, kružnica, pravokutnik i kvadrat, uglavnom tim redoslijedom kao što su i navedeni. U prvoj godini života dijete crta iz lakta, ne miče zglob, grčevito drži olovku među prstima i rijetko ju podiže s papira. Smjer linija se najčešće kreće u polukružnom pravcu ili gore-dolje (slika 1).

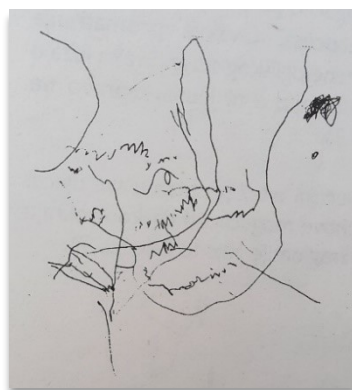

Slika 1. Prvi pokušaji. Olovka (2 g.)

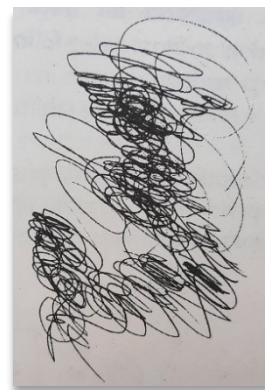
Karakteristike rane faze risanja prema Groezingeru (Beisl, 1978) su: „udarno risanje“ (slika 2) gdje dijete često podiže olovku sa papira nastojeći ostaviti što veći broj točaka i linija različitih duljina i smjerova, zatim imamo „titrajno risanje“ (slika 3) gdje dijete ostavlja „cik-cak“ linije koje podsjećaju na titranje linija i na kraju imamo „kružno risanje“ (slika 4) gdje dijete kontinuirano kruži olovkom po papiru i stvara krivulje. Ono jednom riječju uživa pri povlačenju linija jer mu nije važna kontrola linije već trag koji ona ostavlja.

Slika 2. Udarno risanje.
Olovka (2 g.)

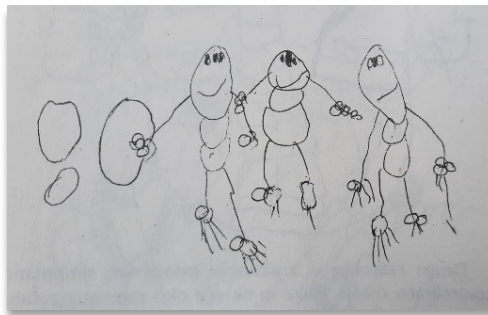
Slika 3. Titrajno risanje.
Olovka (2 g.)

Slika 4. Kružno risanje.
Olovka (2 g.)

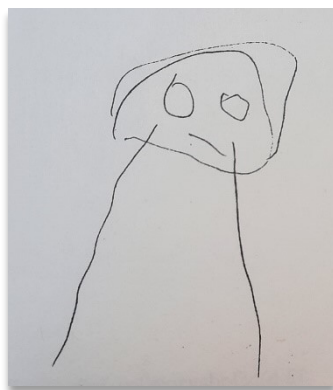
Groezinger (Beisl, 1978) dječje crteže ne tumači njegovom motorikom, već misli da dijete „iznosi, prikazuje i tako vodi djelotvorni dijalog sa svojom nutrinom, sa svojim tijelom kojeg se još sjeća“. Strauss (1976) na sličan način objašnjava značenje dječjih crteža: „Pisaljka čini vidljivim ono što dijete ostvaruje neprekidno plešući u prostoru: koreografije, linije ritmičko-dinamičke živahnosti, tokove kretanja koje se zgušnjava iz pratekućeg i konačno curi u crtačko-tehničke oblike“ (Beisl, 1978).

Prikazivanje okoline dolazi tek na kraju ove faze kao „slučajno postignuti crtež“. Linquet to naziva fazom „slučajnog realizma“ gdje dijete samo uočava sličnosti rezultata crteža s realnim predmetom. Otprilike u drugoj godini života dijete počinje pridavati veću pozornost tragovima koje ostavlja na papiru, a ne više samoj akciji ili taktilnom i olfaktivnom doživljaju. Imenovanje primarnih simbola javlja se u trećoj godini djetetovog života kada dijete počinje imenovati ono što je nacrtalo (slika 5).

Slika 5. "Ja i moje prijateljice". Olovka (3 g.)

Krug počinje označavati predmet, vibrirajuće linije pokret, a zgusnute linije masu. Dijete počinje pridržavati papir tijekom crtanja i često krene u taj proces bez jasne vizije, ali ubrzo linije počinju stvarati neki oblik s kojim onda dijete uočava sličnosti s realnim objektom i dobiva ideju. Crtanje je rezultat postepenog razvoja senzomotoričkih sposobnosti i potrebe za akcijom i kretanjem. Započinje kontrolirano risanje kada se ruka počinje okretati oko ramenog zgloba i vrše se finiji pokreti iz lakta i prstiju. Susrećemo se i s pojmom „glavonošca“ koji označava simbol čovjeka, a sastoji se od kruga koji označava glavu i trup i linija koje označavaju udove. Dijete prvo crta samo noge dok kasnije tek počne dodavati i ruke. Krug također sadrži i nekoliko manjih kružnih linija koje označavaju oči i usta, a kasnije i nos (slika 6).

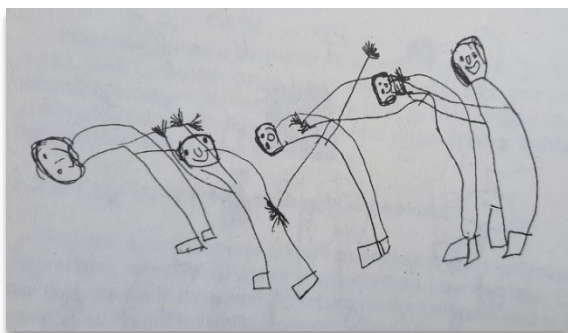

Slika 6. Prvi prikaz čovjeka.
Olovka (3,5 g.)

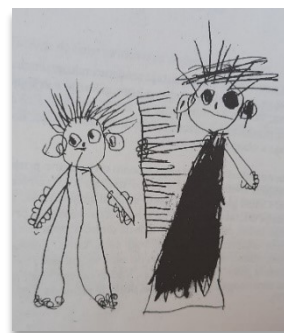
Dijete šaranjem započinje svoj likovni razvoj koji dalje prati razvoj njegovih sposobnosti. Dosad je oko pratilo ruku, a sada ono počinje upravljati njome kako bi realiziralo misao i viziju. Naglasak je na promatranju procesa, a ne analizi rezultata likovne aktivnosti.

2.1.3.2. Faza izražavanja složenim simbolima

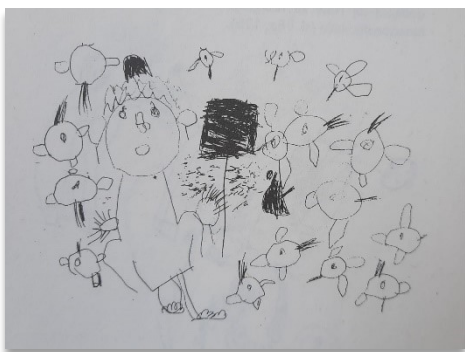
Druga faza, „faza dječjeg realizma“, koju karakterizira nastojanje reprezentiranja okoline, dijeli se na „ranu fazu dječjeg realizma“ i „fazu intelektualnog realizma“. Rana faza traje od četvrte do šeste godine života i samim time uključuje i dijete predškolske dobi. „Okolina je prezentirana, ali s egocentričnog, osobnog stajališta, s izrazitim emocijskim elementima i detaljima.“ (Grgurić i Jakubin, 1996:31) To znači da, unatoč svojoj nezrelosti kada se radi o spoznajnom iskustvu i motoričkom razvoju, dijete nastoji prikazati nešto izražavanjem elemenata za koje ono smatra da su važni (slike: 7, 8, 9, 10). Ponekad, promatrajući to iz aspekta odraslih, rezultat preslikavanja može djelovati nezrelo i tada je važno uzeti u obzir djetetova ograničenja koja sa sobom nosi razvojni stadij u kojem se ono nalazi.

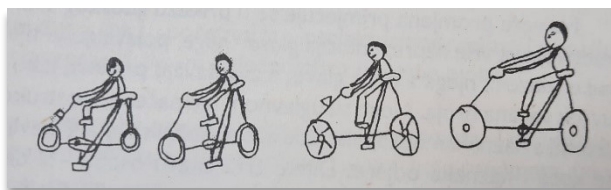
Slika 7. „Igramo se vlaka“. Naglasak na položaju tijela. Olovka (4 g.)

Slika 8. „Mama me češlja“. Naglasak na češlju i kosi. Olovka (4,5 g.)

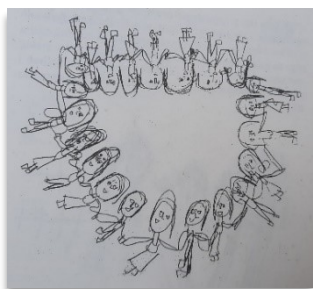
Slika 9. „Hranim ptice“. Naglasak na djetetu kako baca hranu. Olovka (5 g.)

Slika 10. „Biciklisti“. Naglasak na dugim nogama. Emotivna proporcija. Olovka (5,5 g.)

2.1.3.3. *Faza intelektualnog realizma*

Početak kasnije faze, „faze intelektualnog realizma“, također uključuje dijete predškolske dobi i traje do jedanaeste godine života. U toj fazi dijete počinje koristiti i znanja koja je steklo, a ne samo puko viđenje tih predmeta i preslikavanje. Simbol čovjeka postaje složeniji, glava se odvaja od trupa, dodaju se određeni detalji kao što su kosa, dlanovi i stopala. Lik poprima određeni karakter pa kasnije možemo prepoznati i spolnost. Pojavljuje se transparentni prikaz, prevaljivanje i rasklapanje oblika, vertikalna i obrnuta perspektiva, poliperspektiva, prikaz akcije u fazama kretanja i emotivna proporcija (slike: 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 i 18). To razdoblje naziva se i „zlatnim dobom dječjeg stvaralaštva“ jer objedinjuje prethodnu i sljedeću fazu.

Slika 11. „Kolo“. Prepoznatljivost likova prema odjeći. Spolnost. Olovka (6 g.)

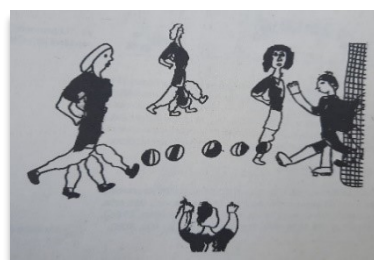
Slika 12. „Kod tate je važna kravata“. Veće bogatstvo detalja. Emotivna proporcija. Olovka (6,5 g.)

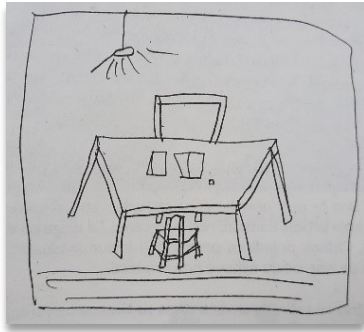
Slika 13. „Mama i tata. Mama je debela jer nosi seku“. Transparentni prikaz. Olovka (4 g.)

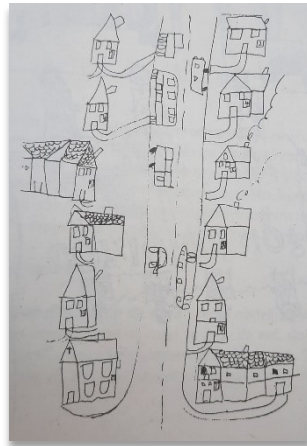
Slika 14. „Kuće u nizu. Prevaljivanje i rasklapanje oblika. Transparentni prikaz. Olovka (8 g.)

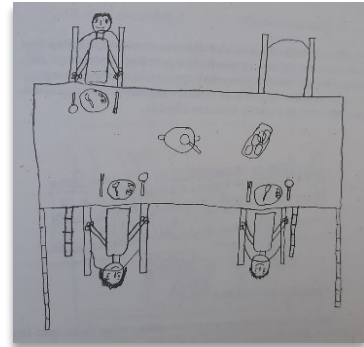
Slika 15. „Nogomet“. Multipliciranje noge i lopte u putanji kao prikaz akcije. Olovka (8 g.)

Slika 16. „Radni stol“. Obrnuta perspektiva. Olovka (7 g.)

Slika 17. „Ulica“. Vertikalna perspektiva. Olovka (7 g.)

Slika 18. „Obitelj za stolom“. Likovi i stolci prevaljeni u ravnini papira. Poliperspektiva. Olovka (8 g.)

2.1.3.4. *Faza vizualnog realizma*

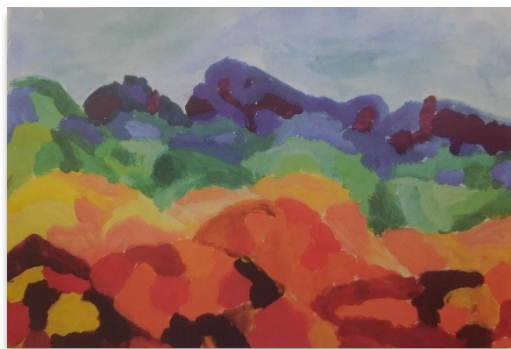
Treća faza, „faza vizualnog realizma“ traje do četrnaeste godine života i u njoj dijete napušta drugu fazu zanemarujući prethodno stečeno znanje o predmetima zbog uspostavljanja prividnih odnosa, postupno se gubi spontani plošni izraz i polako se približava izrazu odraslih. U toj fazi javlja se analitičko promatranje, sposobnost redefinicije, geometrijska, zračna i koloristička perspektiva (slike: 19, 20, 21 i 22).

Slika 19. „Motiv iz Zagreba“. Geometrijska perspektiva. Prostorni odnosi. Cjelina-detalj. Lavirani tuš (11 g.)

Slika 20. „Pogled na Zagrebačku goru“. Zračna perspektiva. Gvaš (13 g.)

Slika 21. „Samoborsko gorje“. Koloristička perspektiva. Tempere (12 g.)

Slika 22. „Mrtva priroda“. Izražen privid volumena. Koloristička modulacija. Akvarel (14 g.)

2.1.4. *Interes djeteta*

Temelj svakog djetetovog istraživanja okoline i likovnog izražavanja, kako bi spoznalo i sebi predstavilo ono što je naučilo, je sam interes djeteta. Ono neće nastojati shvatiti nešto što ga ne zanima već što ga uzbuđuje u tom trenu. Tada ta ista potreba za likovnim izražavanjem postaje svjesna. To možemo prepoznati kada dijete zatraži ili samoinicijativno krene u proces likovnog izražavanja. Tada je taj interes važno, na neki način, iskoristiti i njime potaknuti istraživanje nekih novih materijala ili tehnika s kojima se dijete još nije susrelo.

Svako dijete je individua za sebe, što znači da niti jedno dijete nije jednako i ne smije se tako niti promatrati. Svako se dijete razvija nekim svojim određenim tempom, uči na neki svoj način, pa tako i interes svakog djeteta nije isti. Stoga je važno omogućiti im da kroz svoje likovno izražavanje prikažu ono što žele, a na odraslima je da budu prisutni kada djeca zatraže odgovor kako bi lakše shvatila i naučila nešto novo.

Prednost kod djece predškolske dobi je njihova iskrenost. Ako je dijete tužno, ono se neće pretvarati kako je sretno već će otvoreno progovoriti o svojim osjećajima, a samim time i o svojoj likovnoj aktivnosti. Rezultat te iste aktivnosti, tj. likovno djelo djeteta nam kasnije može još samo doprinijeti u raspoznavanje emocionalnog stanja djeteta, ali samo ako naučimo pravilno pristupati likovnom djelu.

2.1.5. *Pristup likovnom djelu*

Često se likovno djelo djeteta krivo tumači, a to bi bilo isključivo kao vizualna reprezentacija nečega. Uz to, nedostatak sličnosti s realnim objektom tumači se motoričkom ili percepcijskom nezrelošću ili kombinacijom tih dvaju čimbenika (Grgurić i Jakubin, 1996:27). Grgurić i Jakubin (1996) također navode kako izravno promatranje djece angažirane u likovnoj aktivnosti može dati jasniji i bolji uvid u pravu prirodu dječjeg izraza.

2.2. Kreativnost

Kreativnost je složen pojam koji je teško definirati. Čandrlić (1988) tvrdi da možemo razlikovati dva osnovna pristupa kod definiranja kreativnosti, s obzirom na tvorevinu (stvaranje novih i originalnih umjetničkih djela, tehničkih, znanstvenih ili drugih tvorevina), ili s obzirom na karakteristike misaonog procesa, tj. na produkt ili proces. Pojam kreativnosti najčešće vežemo uz pojam originalnosti, divergentno mišljenje i inovativnost, tj. nove načine rješavanja problema.

2.2.1. Definiranje pojma kreativnosti

„Kreativnost je mentalni proces kojim osoba stvara nove ideje ili produkte ili kombinacije postojećih ideja i produkta na način koji je za nju nov. Kreativni može biti uradak, pojedinac ili mišljenje.“ (Vlahović-Štefić, 2005:133).

„B. Karlavaris pojmom kreativnosti obuhvaća splet obilježja intelekta i osobnosti, motivacije, emotivnosti i drugih faktora koji u svojoj koncentraciji i usmjerenosti predstavljaju osnovu stvaralaštva. Kreativnost je i sposobnost povezivanja dosad nepovezanih informacija i na taj način iznalaženje novih rješenja. Radi se o procesu koji se odlikuje otvorenosću duha, prijemčivošću za okolni svijet, željom za promjenom, maštom, invencijom, originalnošću, darom pronalaženja, smislom za bitno, kritičnošću itd.“ (Grgurić i Jakubin, 1996:79).

Kreativnost se ne svodi samo na finalni produkt, tj. rezultat stvaranja već na cijeli proces stvaranja koji uključuje doživljaj, uočavanje, nove ideje, kombiniranje različitih stvari i pojava na nov i jedinstven način. Grgurić i Jakubin (1995) navode da se danas kreativnost promatra kao opći ljudski potencijal kojeg je potrebno razvijati i poticati.

Yamamoto (Kvašček, 1981) sve definicije stvaralaštva dijeli u četiri kategorije:

- 1) u odnosu na osobine ličnosti
- 2) u odnosu na misaone procese
- 3) interakcija između ljudi i njihove okoline
- 4) produkti kreativnosti

2.2.2. Karakteristike kreativnog mišljenja (prema Guilfordu)

Prema J.P. Guilfordu mišljenje može biti konvergentno (traženje samo jednog točnog rješenja, logičko zaključivanje) i divergentno (sposobnost stvaranja novih oblika, više točnih rješenja, uživanje u procesu, stvaranje brojnih novih ideja) koje posjeduju kreativne osobe.

Karakteristike divergentnog mišljenja:

- a) redefinicija (nova upotreba likovnih sadržaja, promijeni boju, promijeni ritam, poredaj dijelove drugačije, dodaj ili oduzmi, promijeni materijal, promijeni veličinu itd.)
- b) osjetljivost za probleme (sposobnost otkrivanja likovnih problema)
- c) fluentnost (raspolaganje bogatstvom ideja)
- d) originalnost (sposobnost da se otkriju potpuno nove ideje)
- e) elaboracija (razrađivanje originalne ideje u detalje)
- f) fleksibilnost (lako napuštanje uhodanih putova)

2.2.3. Razvojni stupnjevi kreativnosti (prema Tayloru)

Irving Taylor (Grgurić i Jakubin, 1996) svrstao je razvoj kreativnosti u pet stupnjeva prema doprinosu originalnosti:

- 1) kreativnost spontane aktivnosti (samostalno izražavanje, spontan djetetov izraz)
- 2) kreativnost usmjerene aktivnosti (spontano izražavanje uz svjesno nastojanje za poboljšanjem, postizanjem "sličnosti" s realnim objektom)
- 3) kreativnost invencije (opažanje i izražavanje novih likovnih odnosa)
- 4) kreativnost inovacije (donošenje značajnih promjena u likovnom izrazu unošenjem složenijih likovno - jezičnih i tehničkih mogućnosti)
- 5) kreativnost stvaranja (stvaranje potpuno novih likovno pojmovnih sustava, tj. "stilova")

Prema ovoj shemi kreativnosti, gdje je potpuno nov likovni produkt prisutan samo u 5. stupnju, možemo zaključiti da je dječja kreativnost definirana stupnjevima 1, 2, 3, a djelomično i 4.

Dječja kreativnost i kreativnost odraslih ne mogu se procjenjivati istim kriterijima jer je najvažniji aspekt dječje kreativnosti priroda samog procesa, dok se kod odraslih ona procjenjuje prema finalnom djelu.

2.2.4. *Poticanje kreativnosti kod djeteta predškolske dobi*

Kako bi se omogućio i pravilan razvoj kreativnosti kod djeteta važno je pažljivo promišljati o uređenju djetetove okoline, ne samo u vrtiću već i općenito. Važno je osloboditi ga od bilo kakvih šablona koje mogu onemogućiti djetetovu maštu i kreativnost. Prostor treba biti problemski osmišljen kako bi potaknuo dijete na razmišljanje i promišljanje o mogućim rješenjima i idejama. Poticaje kreativnog mišljenja ne vežemo samo uz ono vizualno već ih možemo prepoznati i kroz određene auditivne podražaje.

Uloga odgojitelja u poticanju kreativnosti je osigurati materijale, pažljivo osmisliti i urediti prostor dnevnog boravka tako da potiče kritički stav kod djece i promišljanje o rješavanju problema. Odgojitelj treba ohrabrivati dijete i postavljati mu poticajna pitanja bez nametanja svojeg osobnog stava i mišljenja.

2.3. PRIRODA KAO POTICAJ

Već je i prije naglašeno kako je za likovno stvaralaštvo djeteta važna raznolikost materijala i poticaja, a gdje je moguće pronaći više poticaja nego u prirodi. Važno je, ne samo za likovno stvaralaštvo već i za cjelokupan razvoj djeteta, omogućiti mu igru i istraživanje u prirodi i s njom. Ferrier naglašava: „Dijete voli prirodu, a mi smo joj zalupili vrata; dijete bi željelo naći smisao u svojoj igri, a mi smo ga uklonili; ono voli biti stalno u pokretu, a mi smo ga sputali; voli razgovarati, a mi smo ga ušutkali; želi razmišljati, a mi ga usmjeravamo samo k sjećanjima; želi slijediti svoju maštu, a mi smo je otjerali; želi biti slobodno, a mi ga učimo pasivnoj poslušnosti“.

2.3.1. *Benefiti prirode*

Priroda omogućuje djetetu da zadovolji svoju potrebu za kretanjem, a uz to djeluje smirujuće i opuštajuće, što je važno za njegov kognitivni razvoj. U prirodi dijete razvija kreativnost i maštu, boljšega je tjelesnoga zdravlja, razvija samopouzdanje, postaje hrabrije i polako se rješava nekih svojih strahova (Renz-Polster i Hunter, 2017). Priroda potiče dijete da koristi sva svoja osjetila i promišlja o kreativnim rješenjima određenih problemskih sadržaja koje mu ona pruža. Dijete u prirodi preuzima ulogu malog istraživača i znanstvenika suočavajući se sa svjetlom, zvukovima, mirisima, bojama, sjenom, težinom itd. Priroda jednom riječju ostavlja terapijski učinak na čovjeka pružajući mu utjehu baš kada je ona potrebna. Zato je važno odmalena omogućiti nesmetan pristup prirodi kako bi se dijete kroz direktnu interakciju s njom moglo pravilno razvijati. Priroda pruža utjehu ljudskom biću, ohrabruje ga da nastavi dalje i u punom smislu daje „vjetar u leđa“ kako bi ga potaknula da unaprijedi svoje sposobnosti i upotrijebi ih u svom životu, što bolje može i umije.

2.3.2. *Zvukovi prirode*

Uz prirodu dolaze i raznovrsni zvukovi. Dijete slušanjem i oponašanjem tih zvukova ne razvija samo govor već i maštu i kreativnost osmišljavajući kasnije različite načine kako „izraditi instrument“ kako bi moglo proizvesti isti ili barem sličan zvuk onome koji je čulo. Zvukovi iz prirode mogu se zamijeniti i melodijama ili skladbama koje ih oponašaju. To je još jedan od načina na koji dijete može izraziti svoje misli i osjećaje. Priroda je kao psiholog koji svojim zvukovima i šumovima donosi jedini pravi odgovor na uznemirenost koju donosi suvremeni svijet, a to je mir.

2.4. ZVUK KAO POTICAJ

2.4.1. Definicija zvuka

Sa znanstvenog stajališta, zvuk je mehanički, longitudinalni val, a raspon frekvencija u kojem ga čuje ljudsko uho je od 20 Hz do 20 kHz. Zvuk je nemoguće vidjeti ili opipati, ali ga je moguće čuti i osjetiti. Zvuk nema svoju fizičku građu već nastaje titranjem nekog fizikalnog tijela. Titranjem tog tijela stvara se energija koja se širi nekim sredstvom, bilo da se radi o zraku, vodi ili pak nekom drugom tijelu. Ta energija zatim stvara podražaj na osjet zvuka (ušni živac) koji šalje signale mozgu koji zatim identificira zvuk i njegove moguće ishode te priprema tijelo za određenu vrstu reakcije.

2.4.2. Osjet zvuka

Osjet kojim se zamjećuju zvukovi i tumači njihovo značenje je sluh, a glavni organ osjetila sluha i ravnoteže naziva se uho. Sluh se kod čovjeka razvija već u 4. mjesecu trudnoće. Važan je za razvoj govora, komunikaciju, učenje, ali i uživanje u glazbi i zvukovima iz prirode bez kojih je doživljaj prirode nepotpun. Dobro razvijen i zdrav osjet sluha svakako doprinosi kvaliteti života i ovime se ne nastoji umanjiti vrijednost života osoba s oštećenjem sluha, ali bilo kakvo tjelesno oštećenje znatno može umanjiti kvalitetu života svakog živog bića. Stoga je bitno znati čuvati svoje zdravlje i zdravlje drugih. Kada govorimo o zdravlju sluha važno je prepoznati koji su to zvukovi koji imaju terapijski učinak na čovjeka i njegovu psihu, a koji su to zvukovi koji mogu znatno smanjiti kvalitetu čovjekova života. Zvuk može imati fiziološke, neurološke i psihološke učinke kod čovjeka, bilo da se radi o onim pozitivnim ili pak onim negativnim.

2.4.3. Negativan učinak zvuka

Buka se, najčešće, definira kao neželjeni uznemiravajući zvuk koji se rasprostire titranjem čestica u zraku, ali isto tako važno je napomenuti kako identifikacija buke ovisi od osobe do osobe. Ono što je nekome buka koja ga čini uznemirenim, kao npr. slušanje rock glazbe zbog svoje intenzivne jačine zvuka, drugome to može biti izvor sreće i neće to nazvati bukom. Unatoč tome, ako se određena granica razine zvuka prekorači on će djelovati štetno na

pojedince ili grupu, neovisno o tome smatra/ju li on/i to bukom ili ne. Prema frekvencijskom području dijelimo ju na infrazvučnu (do 16 Hz), zvučnu (16 Hz do 20 000 Hz) i ultrazvučnu (iznad 20 000 Hz), baš kao što dijelimo i regularni zvuk. Što je zvuk glasniji, potrebno je manje vremena tijekom kojeg može doći do oštećenja sluha.

Ljudska djelatnost je česti i vodeći izvor buke, a uz nju su duboko povezani i procesi urbanizacije i globalizacije koji nikako ne doprinose smanjenju buke u svijetu. Iz jednog stajališta, time se unapređuje ljudski život dok se iz drugog stajališta kvaliteta tog istog života smanjuje.

Proces urbanizacije sa sobom nosi buku prouzročenu gradskim načinom života. Promet je jedan od čestih izvora buke u gradu. Isto tako, sirene i alarmi, automobilske trube, zvuk tramvaja, vlaka ili aviona i općenito zvukovi koje sa sobom donosi grad mogu biti psihološki iritantni i stvarati konstantnu nelagodu, ne samo kod čovjeka već i kod životinja. Neprestani osjećaj nelagode može voditi stresu koji za sobom može ostaviti razne fiziološke ili psihološke probleme.

„Neriješeni problemi, stres i brige stvaraju blokade koje jasno prepoznajemo kao vrlo neugodne manifestacije. Na primjer, kao bolove u zglobovima ili otvrdnuća određenih mišićnih grupa. Nježne vibracije otapaju stare blokade. Naše tijelo možemo usporediti s finim pijeskom koji se uprljao i zgrudao zbog djelovanja vremena. Zvučne vibracije mogu omekšati otvrdnuća." (Hess, 2012:27). Isto tako, sve to može se odraziti i na čovjekovo raspoloženje, njegove osjećaje i misli. Hess navodi kako negativna misao dovodi do negativnih emocija, a negativna emocija do energetske blokade na tijelu pa nakon dugotrajnog zanemarivanja i do fizičke bolesti.

2.4.4. *Pozitivan učinak zvuka*

„K. Lange je 1887. godine dokazao da se glazbenim podražajima, putem autonomnoga živčanog sustava, postižu somatske promjene kao, na primjer: znojenje, usporavanje srčane reakcije, promjene krvotoka u pojedinim organima i slično." (Crnković, 2020:14-15). „Važan doprinos u 20. stoljeću dao je Pontvik, koji je istraživanjima dokazao da se glazbeni učinak sastoji od akustične predodžbe koja ulazi u slušni organ i dovodi slušatelja do stanja duševne stabilnosti." (Crnković, 2020:15). Tako dolazimo i do pojma terapije zvukom.

„Zvučne zdjele su idealno sredstvo za zvučna putovanja u mašti. Zvukovi vam dopuštaju da bez napora uđete u izmijenjeno stanje svijesti. Omogućavaju vam da putovanja u mašti doživite na vrlo dubokom nivou – kao u meditaciji. Opuštena, meditativna stanja nude djetetu utočište od stresa i nemira. Dijete već u mladoj dobi usvaja vrijednosti i dobrobiti dubokog opuštanja." (Hess, 2012:71). Osim zvučnih zdjela, mogu se koristiti bubnjevi ili neki drugi instrumenti, ali i kombinacija različitih instrumenata i zvukova koji zajedno čine glazbu.

„Glazbena terapija je korištenje glazbe i/ili njenih elemenata (zvuk, ritam, melodija, harmonija) što ga provodi kvalificirani glazbeni terapeut na osobi ili grupi u procesu koji je osmišljen kako bi osigurao i unaprijedio komunikaciju, učenje, potaknuo izričaj, organizaciju i druge bitne terapijske ciljeve u svrhu postizanja fizičkih, emocionalnih, mentalnih, društvenih i kognitivnih potreba.“ (Breitenfeld, Majsec Vrbanić, 2011:43).

Sa glazbom je susret u današnjem svijetu skoro pa i neizbježan. Stoga su znanstvenici odlučili istražiti kakav je njen učinak na mozak. Znanstvenici su istraživanjem dokazali kako klasična glazba, u ovom slučaju Mozartova glazba, ima pozitivan učinak na studente i djecu. Oni koji su slušali Mozartovu glazbu tijekom rješavanja određenog testa, pokazali su bolje rezultate od onih koji su slušali običnu glazbu ili pak tišinu. „Pretpostavljamo da složena glazba pomaže određenim složenim neuronskim obrascima koji sudjeluju u višim moždanim aktivnostima kao što su matematika ili šah." (Campbell, 2005:24).

Najbolji primjer pozitivnog učinka zvuka je Don Campbell, glazbenik koji je stvorio Mozart efekt koji je doprinio smanjenju edema na njegovom mozgu. Mozart efekt označava privremeno poboljšanje rezultata na testu specijalnih sposobnosti za vrijeme ili nakon slušanja klasične glazbe. Campbell tvrdi da klasična glazba potiče mentalni razvoj djece razvijajući kreativnost i maštu, objašnjava kako može pomoći u liječenju poremećaja slušanja, poremećaja pažnje, pa čak i autizma.

Uz sve to, najbolji terapeut svakako je priroda sa svojim jedinstvenim zvukovima. „Zvukovi prirode su oni koji dolaze iz prirodnih ekosistema u kojima ljudi ne interveniraju.“ Brojna su istraživanja dokazala kako zvukovi prirode imaju terapijski učinak na čovjeka, smiruju ga i na neki način liječe. Priroda sama po sebi potiče kreativnost i maštu, djeluje na kognitivni i motorički razvoj djeteta, ali mu i pruža utjehu i sklonište kada mu je potrebno. Zvukovi prirode koji smiruju um, pomažu u koncentraciji i učenju i stvaraju osjećaj ugone i sreće su: zvuk vjetra kako prolazi šumom, šuštanje lišća, žuborenje vode i lomljenje valova na plaži, ptičji pjev, glasanje zrikavaca i cvrčaka, predenje mačaka, zvuk padanja kiše, zvuk vode

kako se slijeva niz slap i sl. Istraživanja su pokazala kako zvukovi prirode stimuliraju nivo energije i sposobni su stabilizirati emocionalno polje. Istraživanja su također pokazala kako slušanje zvuka valova ili šuma šuma samo 12-15 minuta prije spavanja može znatno poboljšati kvalitetu sna. Postoje mnoga druga istraživanja koja samo potvrđuju sve te, prethodno navedene pozitivne učinke slušanja zvukova prirode na zdravlje djece, njihov kognitivni razvoj, sposobnost učenja, kvalitetu sna, kreativnost i dr.

3. ISTRAŽIVANJE

3.1. METODOLOGIJA ISTRAŽIVAČKOG RADA

3.1.1. *Cilj istraživanja*

Temeljni cilj ovog istraživanja bio je utvrditi kako djeca likovno odgovaraju na nevizualne poticaje.

3.1.2. *Istraživačka pitanja*

IP1: Hoće li djeca za poznate zvukove prikazati prepoznatljive motive?

IP2: Hoće li djeca na određeni zvuk koristiti iste oblike i motive?

IP3: Hoće li se djeca, zbog nedostatka ideja i mašte, podvrgnuti precrtavanju?

3.1.3. *Istraživačka etika*

Na početku istraživanja roditelji ispitanika (djece) su obaviješteni o tome da će dobiveni rezultati biti iskorišteni u završnom radu koji se predaje na Učiteljskom fakultetu Zagreb, odsjek u Čakovcu.

3.1.4. *Metoda i instrument istraživanja*

U svrhu ostvarivanja navedenog cilja kao istraživačka metoda korišten je intervju, a korišteni instrument je oprema za bilježenje audio zapisa.

3.1.5. Likovna tehnika

U istraživanju je korištena mokra slikarska tehnika tempera. Djeci je bila ponuđena paleta od 10 boja: žuta, narančasta, crvena, smeđa, svjetlo zelena, tamno zelena, svjetlo plava, tamno plava, ljubičasta i crna.

3.1.6. Uzorak istraživanja

Uzorak istraživanja obuhvaća 39-ero djece u dobi od 5 do 7 godina, tj. dvije starije dobne skupine polaznika Dječjeg vrtića Vrbovec.

3.1.7. Postupak prikupljanja podataka

Dana 19. i 26. svibnja 2023. godine te 2. lipnja 2023. godine u Dječjem vrtiću Vrbovec provedeno je istraživanje koje se sastojalo od dva zadatka. Istraživanje je provedeno u dvije odgojne skupine koje se svaka sastoje od 20-ak djece predškolske dobi. Oba zadatka uključuju kontinuirano puštanje zvukova tijekom kojih se djeca likovno izražavaju. Prvi zadatak uključuje zvukove urbanizacije dok drugi uključuje zvukove iz prirode. Zvukovi urbanizacije uključivali su zvuk: aviona, tvorničke buke, mnoštva ljudi, trgovačkog centra, sirene hitne pomoći, tržnice, tramvaja, vlaka, podzemne željeznice i buke u prometu. Zvukovi prirode uključivali su zvuk: žuborenja vode, kiše, ptičjeg pjeva, vjetra u šumi i različitih životinja.

Djeci je na početku objašnjeno što će se sve raditi tog dana i što će biti njihov zadatak. Naglašeno im je kako imaju punu slobodu što se tiče motiva i boja pomoću kojih se mogu likovno izraziti. Isto tako im je rečeno kako ih se moli da ne precrtavaju jedni od drugih niti imenuju na glas zvukove koje čuju. Djeci prije niti tijekom likovnog izražavanja nisu predstavljeni zvukovi koji će se puštati kako ne bi došlo do pojave „šablona“ i ograničavanja kreativnosti i mašte. Djecu se tijekom rada ne pita ništa i ne sugerira ništa kako bi mogla slobodno izraziti svoj doživljaj zvukova.

Nakon likovnog izražavanja uslijedio je intervju otvorenog tipa. Svako dijete pojedinačno dolazi i opisuje svoj uradak. Prilikom intervjuiranja djeca nisu bila vremenski ograničena, a zbog lakše koncentracije na slušanje, intervju je sniman mobilnim uređajem koji je upotrijebljen kao snimač zvuka.

3.1.8. Uređivanje podataka

Prikupljeno je 78 uradaka, od kojih će se izdvojiti njih 60. Nakon toga slijedi analiza dječjih radova po postavljenoj hipotezi

3.2. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

3.2.1. Likovno izražavanje uz zvukove urbanizacije

3.2.1.1. Prva skupina ispitanika (djece)

Slika 23. T.K. (6 g.): „Policija“

Slika 24. T.B. (6,5 g.): „Policija“

Slika 25. G.H. (6,5 g.): „Policija“

Slika 26. T.B. (6 g.): „Polijski kamion“

Slika 27. S.T. (6 g.): „Vlak i oblačno nebo“

Slika 28. J.B. (6,5 g.): „Kamion i oblaci sa suncem“

Slika 29. D.B. (7 g.): „Leptir sa žutom bojom“

Slika 30. M.S. (6,5 g.): „More“

Slika 31. M.M. (7 g.): „Kamion koji puca penal“

Slika 32. L.S. (6 g.): „Avion Luka“

Slika 33. M.M. (7 g.): „Brod i riba iza broda“

Slika 34. J.M. (6 g.): „Brod i ribica kako skače“

Slika 35. L.H. (6 g.): „Kamion koji se vozi“

Slika 36. A.T. (6,5 g.): „Kamion“

Slika 37. E.T. (7 g.): „Auto, kamion i dizalica“

Slika 38. S.G. (6 g.): „Kamion koji ima dvije prikolice“

Slika 39. V.A. (6,5 g.): „Vlak“

Slika 40. A.S. (6,5 g.): „Taxi“

3.2.1.2. Druga skupina ispitanika (djece)

Slika 41. I.B. (6 g.): „Vatrogasac, pes, avion i sunce“

Slika 42. T.S (6 g.): „Vatrogasac u vatrogasnom kolu“

Slika 43. M.Đ. (6,5 g.): „Zemljotres“

Slika 44. M.B. (7 g.): „Ljudi kak viču“

Slika 45. M.A (6 g.): „Ljudi, auto, čekić, vjetar kako puše, zvono, vlak i pas“

Slika 46. K. (5 g.): „Drvo, kuća i vjetar kako puše“

Slika 47. P. (7 g.): „Vodopad i grmlje“

Slika 48. A.K. (6 g.): „Odrastao ja u vodenom parku“

Slika 49. L. (6 g.): „Sunce, kiša i zvuk grmljavine“

Slika 50. L.S. (6,5 g.): „Pesak, more, sunce, kiša i palma“

Slika 51. I. (6 g.): „Auto i grmljavina i mrak“

Slika 52. A. (5 g.): „Dinosaur“

3.2.2. Likovno izražavanje uz zvukove iz prirode

3.2.2.1. Prva skupina ispitanika (djece)

Slika 53. L.H. (6 g.): „More sa pticama“

Slika 54. J.B (6 g.): „More, plaža, sunce, oblaci i slap“

Slika 55. A.S. (6,5 g.): „Sunce sije u more“

Slika 56. S.T. (6 g.): „Kornjača i njezina kuća“

Slika 57. J.M. (6 g.): „Nogomet“

Slika 58. V.A. (6,5 g.): „Smeđa drva, crvene kuće i gusarski brod kako dolazi“

Slika 59. I.B. (6,5 g.): „Ptice koje letiju“

Slika 60. K.H. (7 g.): „Ptice, trava, more i drveće“

Slika 61. R.K. (7 g.): „Ptica i brod koji je pao naopačke“

Slika 62. T.B. (6 g.): „More i ptice“

Slika 63. S.G. (6 g.): „Slap i šuma“

Slika 64. K.H. (6 g.): „Šuma“

Slika 65. L.B. (6,5 g.): „Auto koji se vozi po kiši“

Slika 66. M.M. (7 g.): „Policija i policijski čovjek“

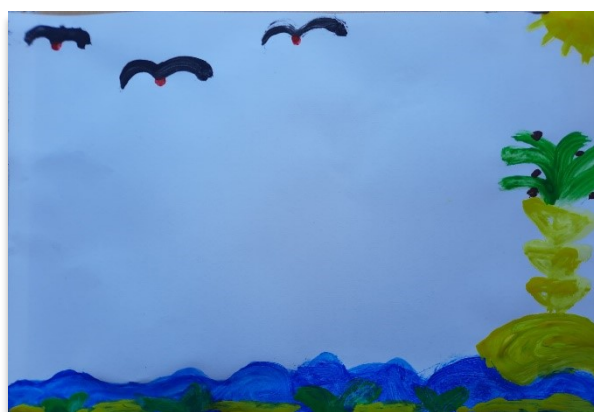
Slika 67. D.B. (7 g.): „Leptir koji svijetli“

Slika 68. E.T. (7 g.): „Medo koji pliva na moru“

Slika 69. D.M. (6 g.): „Kuća od neke druge“

Slika 70. G.H. (6,5 g.): „Ptice, valovi i palma“

3.2.2.2. *Druga skupina ispitanika (djece)*

Slika 71. I.B. (6 g.): „Srce, ptice i more“

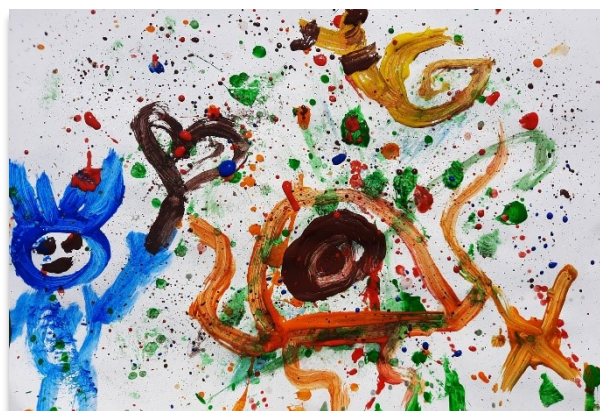
Slika 72. T.S. (6 g.): „Srce“

Slika 73. K. (5 g.): „Kuća“

Slika 74. M.A. (6 g.): „Ptičice i rijeka“

Slika 75. M.Đ. (6,5 g.): „Gardenov ban ban“ (igrica)

Slika 76. M.B. (7 g.): „Ptičice i od uspavanke ritam“

Slika 77. A.K. (6 g.): „Ja na skateboardu“

Slika 78. I.S. (6,5 g.): „Kućica“

Slika 79. B. (6,5 g.): „Šuma“

Slika 80. P. (7 g.): „Čovjek od blata“

Slika 81. E.Š. (6 g.): „Jagodice i jabuke“

Slika 82. I. (6 g.): „Srce, balon, drvo, konfete i vatromet“

3.3. ANALIZA I OBRADA PODATAKA

Rezultati oba istraživačka zadatka pokazuju kako ne postoji pravilo kojim se djeca vode tijekom svojeg likovnog izražavanja, tj. ne postoje dva u potpunosti jednaka rada, ali nemoguće je ne uvidjeti neke sličnosti u likovnom izražavanju djece predškolske dobi.

U analizi radova voditi ćemo se prethodno navedenim istraživačkim pitanjima:

IP1: Hoće li djeca za poznate zvukove prikazati prepoznatljive motive?

IP2: Hoće li djeca na određeni zvuk koristiti iste oblike i motive?

IP3: Hoće li se djeca, zbog nedostatka ideja i mašte, podvrgnuti precrtavanju?

Od 78 prikupljenih radova, od kojih je u ovom radu prikazano njih 60, samo jedan rad ima okomito usmjerenje. To znači kako je od 39-ero djece koja su sudjelovala u istraživanju, samo jedno dijete odlučilo prije početka slikanja okrenuti svoj papir okomito, sva ostala djeca su ostavila svoje papire vodoravno, onako kako su ih i dočekali složeni na stolu prije početka istraživanja.

IP1 nije potvrđeno na sljedećim slikama: 27, 39, 40, 44, 46, 52, 73, 75 i 76. IP2 je u prvom zadatku, kod prve skupine ispitanika (djece) potvrđeno na svim slikama, osim slika 29 i 30 koje prikazuju prepoznatljive motive, ali nevezane za zvukove urbanizacije. Kod druge skupine ispitanika (djece), također u prvom zadatku, IP2 potvrđeno je kod polovine ispitanika iz druge skupine (slike: 41, 42, 45, 49, 50 i 51). U drugom zadatku IP2 je potvrđeno na slikama: 53, 59, 60, 61, 62, 68, 70, 71 i 74 gdje su djeca većinom koristila dvije linije kako bi prikazala pticu, tj. zvuk glasanja ptice koji su čula. IP2 je također potvrđeno na slikama: 53, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 72, 78, 79, 80, 81 i 82 gdje su djeca za zvukove prirode naslikala barem jedno drvo. Što se tiče šumova koje su djeca čula tijekom puštanja zvukova u oba zadatka, bilo da se stvarno radilo o zvuku vode ili ne, djeca su te zvukove odmah povezala za zvukom vode i naslikala ju u raznim oblicima, ali označila ju prepoznatljivom plavom bojom, a zatim su dodala i različite motive koji su povezani sa njom (brod, riba, oblaci i sl.). IP2 potvrđeno je i na slikama: 71, 72, 75, 78 i 82 gdje su djeca za zvukove prirode naslikala jedno ili više srca različitih boja (crvena, plava i smeđa). IP3 potvrđeno je kod petero djece koja tijekom intervjuiranja nisu znala objasniti motiv koji su nacrtala (precrtala) dok je ostalo troje djece, koja su imala naslikan sličan ili isti motiv, znalo jasno objasniti o čemu se radi. Također, precrtavanje je uočeno i tijekom likovnog izražavanja i prepoznato prema sličnostima dvaju

radova djece koja su sjedila jedno pored drugog. IP3 potvrđeno je na slikama: 34, 36, 42, 46 i 50.

Na slikama: 31, 34, 37, 51, 55, 56, 67 i 71 prisutno je prevaljivanje i rasklapanje papira gdje djeca plavom ili nekom drugom bojom odvajaju nebo od tla slikanjem neba isključivo pri vrhu papira, a tla pri samom dnu. Na slikama 57, gdje dijete prikazuje nogometno igralište promatrajući ga odozgo prema dolje i 74 gdje dijete prikazuje rijeku i njezin tok, vidljiva je geometrijska, tj. ptičja perspektiva. Isto tako, na slici 60 gdje dijete prikazuje zamišljenu dolinu prisutna je zračna perspektiva, ali i poliperspektiva jer dijete nije prikazalo more onako kako bi izgledalo iz zračne perspektive, već je imalo potrebu prikazati sve njegove strane. Na slici 33 prisutan je transparentni prikaz gdje je dijete naslikalo ribu ispred broda, ali ju je zapravo smjestilo iza njega. Transparentni prikaz je također vidljiv i na slikama 53 i 70 gdje su djeca naslikala alge ispred mora no zapravo se nalaze u njemu.

Zanimljivo je kako je većina djece usred prikazivanja neke radnje usput naslikala i prepoznatljivi motiv sunca koji se sastoji od kruga, ispunjenog žutom ili nekom drugom bojom, i ravnih linija koje izbijaju iz njega, što je vidljivo na sljedećim slikama: 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 46, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 66, 68, 69, 70 i 71. Motiv sunca većinom je smješten negdje pri vrhu papira ili u kutu.

13-ero djece je u svojim radovima (slike: 24, 25, 26, 32, 42, 43, 45, 48, 66, 72, 75, 77 i 80) naslikalo i lik čovjeka koji se sastoji od kruga koji predstavlja glavu, kvadrata, pravokutnika, kruga ili trokuta koji označavaju trup i od linija koje izlaze iz trupa, a označavaju ruke i noge. Od njih 13-ero samo je njih četvero na licu naslikalo i dijelove lica (oči, usta i nos) kako bi izrazilo trenutno raspoloženje tog lika, a troje je dodalo i zaobljenu liniju koja prati oblik glave, a označava kosu. Samo je jedno dijete odlučilo prikazati lik čovjeka bez prikaza udova (slika 45).

Djeca su u svojem likovnom izražavanju koristila tri ili više boja. Od 60 priloženih radova, samo su tri u potpunosti prekrivena bojom (slike: 27, 28 i 56). Mjesta na papiru koja su djeca ostavila prazna većinom su služila za označavanje neba ili granice između neba i tla. Samo je jedno dijete, od njih 39, odlučilo u oba zadatka naslikati isti motiv. Zanimljivo je kako je leptir, kojeg je dijete naslikalo tijekom puštanja zvukova urbanizacije, prikazan u samo tri boje (žuta, crvena i zelena) dok je u drugom zadatku, tijekom puštanja zvukova prirode, leptir obrubljen crnom bojom, a ispunjen duginim bojama.

4. RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja bio je uvidjeti kakav utjecaj imaju auditivni, tj. nevizualni poticaji na likovno stvaralaštvo djece. Razlog zbog kojeg je naglasak ovog istraživanja stavljen na korištenje isključivo auditivnih poticaja bilo je sprječavanje mogućeg kočenja dječje mašte i kreativnosti koje bi kod upotrebe vizualnih poticaja moglo dovesti do suprotnog efekta. Zbog svoje česte fokusiranosti na ostvarivanje što veće sličnosti sa realnim objektom tijekom likovnog istraživanja, djeca nesvjesno kočuju razvoj svoje kreativnosti i ovim načinom rada im je pružena mogućnost da se slobodno likovno izražavaju uz slušanje auditivnih podražaja. No, unatoč prethodno naglašenoj slobodi koja im je dana, većina djece je svojim radovima pokazala potrebu da likovno prikaže zvukove koje su čula. Time dolazimo do pitanja: „Je li dobro pružiti im potpunu slobodu ili ih ipak treba nekim smjernicama potaknuti na maštovito i kreativno likovno izražavanje?“

Unatoč želji za omogućavanjem potpune slobode tijekom likovnog izražavanja, djeca su ipak, unaprijed određenom tehnikom kojom će se likovno moći izraziti, bila usmjerena kako će se izraziti. Zato je nemoguće reći kako im je dana potpuna sloboda. Ali je li i to bilo dovoljno? U drugoj skupini ispitanika, u drugom djelu istraživanja, samo kod četvero djece vidljivi su odmaci od šablonskog načina rad gdje su djeca kistovima počela tresti iznad papira kako bi raspršila boju po njemu u obliku sitnih kapljica (slike: 75, 76, 78 i 82) i time izrazila svoje raspoloženje koje su razvila tijekom slušanja zvukova prirode. Zanimljivo je kako su ta ista djeca osjetila potrebu da na svojim radovima naslikaju barem jedno srce.

Svrha ovog istraživanja bila je i uvidjeti kako zvukovi urbanizacije i zvukovi prirode djeluju na psihološko stanje djeteta i na njegovo raspoloženje. Prema priloženim radovima i odrađenom intervjuu sa ispitanicima, jasno je kako je slušanje zvukova kod djece stvorilo potrebu za identificiranjem, imenovanjem i vizualnim prikazivanjem onog što su čuli. Rezultati prvog djela istraživanja, gdje su se djeca likovno izražavala uz slušanje zvukova urbanizacije, pokazuju kako su se u prvoj skupini djeca više fokusirala na jedan zvuk koji su mogla prepoznati pa su ostatak rada prilagodili tom zvuku. Također, rezultati prvog djela istraživanja kod druge skupine ispitanika pokazuju veću potrebu za prikazivanjem što više prepoznatih zvukova, a manju posvećenost za prikazivanje neke radnje povezane sa nekim određenim zvukom. Motivi koji prevladavaju u radovima iz prvog djela istraživanja su različita vozila i voda. Rezultati drugog djela istraživanja, gdje su se djeca likovno izražavala uz slušanje zvukova prirode, pokazuju veću fokusiranost prve skupine na zvuk vode i slikanje morskog

pejzaža koji se može povezati i sa željom djece sa odlaskom na more koji će uslijediti tijekom ljeta. Rezultati drugog djela istraživanja, kod druge skupine djece, pokazuju veću slobodu i upotrebu mašte gdje djeca na različite načine prikazuju svoj doživljaj zvukova iz prirode. U obje skupine, motivi koji prevladavaju na radovima nastalim uz slušanje zvukova iz prirode su drvo i voda.

Na radovima u prvom djelu istraživanja prevladava jedna hladna boja: plava boja i dvije tople boje: crvena i žuta. U drugom djelu istraživanja prevladavaju dvije hladne boje: plava i zelena i četiri tople boje: žuta, narančasta, crvena i smeđa. U rezultatima iz oba djela istraživanja jasno se vidi kako djeca nisu štedjela niti crnu boju koja im je većinom služila za označavanje tla ili obrubljivanje oblika (slike: 23, 24, 25, 26, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 43, 45, 46, 47, 48, 53, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 66, 67, 68, 74 i 76).

5. ZAKLJUČAK

Odrastanje u ovom suvremenom svijetu nije lako, pogotovo za nove generacije u koje spadaju djeca. Djeca odmalena krenu sa istraživanjem svoje okoline. Kroz to istraživanje počinju se likovno izražavati kako bi prikazala ono što su naučila. U početku je ta potreba za likovnim izražavanjem spontana i neplanirana. Djetetu je tada važan sam proces rada a ne rezultat. No kasnije, odrastajući dijete počinje osjećati potrebu da pokaže svoje znanje i podijeli ga sa svojom okolinom, bilo likovno ili na neki drugi način. Dijete, nakon što dobije povratne informacije od okoline, procesuiru te informacije i smješta ih u pozitivne ili negativne. Kada se susretne sa osjećajem sreće i ponosa zbog primljenih pozitivnih povratnih informacija nastoji ih zadobiti i sljedećeg puta. Tada ta slobodna istraživačka aktivnost prelazi u potrebu za dokazivanjem svojih sposobnosti pred okolinom. Rezultati druge skupine ispitanika tijekom slušanja zvukova urbanizacije pokazali su kako su djeca bila preopterećena prikazivanjem što većeg broja prepoznatih zvukova na papiru.

Podaci ovog istraživanja i njegovi rezultati pokazali su kako je većina djece, unatoč tome što im je u početku dana potpuna sloboda za odabirom načina kako će se likovno izraziti, ipak osjetila potrebu da što brže i bolje identificiraju zvuk i likovno ga prikažu. Isto tako im je rečeno da ne imenuju prepoznati zvuk naglas kako ne bi došlo do poznatog nadmetanja kod djece „tko je u pravu, a tko nije“, ali i osjećaja manje vrijednosti kod djece koja nisu uspjela prepoznati određeni zvuk. Djeca su ipak osjetila potrebu da naglas imenuju što su čula i stalno su pogledavala odgojiteljicu da vide hoće li im to i potvrditi. Djeca su sama po sebi, kao što je već i objašnjeno, znatiželjna i nemirna tako da ovi rezultati istraživanja nisu uvelike odstupali od očekivanih.

Rana i predškolska dob idealna je za razvoj glazbenih i likovnih sposobnosti djeteta stoga bi bilo dobro kada bi se likovne i glazbene aktivnosti češće kombinirale jedna sa drugom i kako bi se djecu potaknulo da nauče uživati u glazbi, a ne ju nastojati „identificirati“.

Kako bi se istraživanje unaprijedilo, djeci bi se prilikom likovnog izražavanja uz određene zvukove mogao zadati jedan određeni likovni element (npr. crta) ili više njih pomoću kojih bi se ona trebala likovno izraziti. Time bi se smanjila pojava šablona u radovima i precrtavanje likovnih radova kod djece i omogućila bi im se nesmetana upotreba mašte i kreativnosti.

LITERATURA

- Bašić, E. (1987). *Dijete i kreativnost*. Zagreb: Globus
- Beisl, H. (1978). *Djeca crtaju: Umjetnost i dijete*. Zagreb
- Belamarić, D. (1986). *Dijete i oblik: Likovni jezik predškolske djece*. Zagreb: Školska knjiga
- Campbell, D. (2005). *Mozart efekt*. Čakovec: Dvostruka duga
- Crnković, D. i suradnici (2020). *Muzikoterapija: Umjetnost glazbe kroz umijeće liječenja*. Zagreb: Naklada Slap
- Čandrić, J. (1988). *Kreativni učenici i nastavni proces*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka
- Grgurić, N., Jakubin, M. (1996). *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje: metodički priručnik*. Zagreb: Educa
- Herceg, L., Karlavaris B., Rončević, A. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alfa
- Hess, P. (2012). *Zvučne zdjele za zdravlje i unutarnju harmoniju: Zvučna masaža po metodi Petera Hessa*. Zagreb: Prema Vama d.o.o.
- Kroflin, L., Nola, D., Posilović, A., Supek, R. (1987). *Dijete i kreativnosti*. Zagreb: Globus.
- Kvašček, R. (1981). *Psihologija stvaralaštva*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva
- Majsec Vrbanić, V., Breitenfeld, D. (2011). *Muzikoterapija – Pomozimo si glazbom*. Zagreb: Music play d.o.o.
- Peić, M. (1980). *Pristup likovnom djelu*. Zagreb: Školska knjiga
- Renz-Polster, H.; Hüther, G. (2017). *Kako danas djeca rastu: priroda kao prostor za razvoj: novo viđenje dječjeg učenja, razmišljanja i iskustva*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Vlahović-Štetić, V. (2005). *Daroviti učenici: teorijski pristup i primjena u školi*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja

Mrežne stranice:

Ferrier. Značaj boravka u prirodi za psiho-fizički razvoj djece na adresi <https://bosanskaknjiga.ba/znacaj-boravka-u-prirodi-za-psiho-fizicki-razvoj-djece/> (09.05.2023.)

Frančešević, D. Utjecaj kretanja i boravka na zraku na psihološki razvoj djeteta na adresi <http://www.vrtic-kustosija.zagreb.hr/default.aspx?id=66> (09.05.2023.)

Koji su zvukovi prirode i zašto su dobri za zdravlje na adresi <https://www.renovablesverdes.com/bs/zvuci-prirode/>

Popis ilustracija

Slika 1.....	3
Slika 2.....	3
Slika 3.....	3
Slika 4.....	3
Slika 5.....	4
Slika 6.....	5
Slika 7.....	5
Slika 8.....	5
Slika 9.....	6
Slika 10.....	6
Slika 11.....	6
Slika 12.....	6
Slika 13.....	6
Slika 14.....	6
Slika 15.....	6
Slika 16.....	7
Slika 17.....	7
Slika 18.....	7
Slika 19.....	7
Slika 20.....	7
Slika 21.....	7
Slika 22.....	7
Slika 23.....	21
Slika 24.....	21
Slika 25.....	21
Slika 26.....	21
Slika 27.....	21
Slika 28.....	21
Slika 29.....	22
Slika 30.....	22
Slika 31.....	22
Slika 32.....	22

Slika 33.....	22
Slika 34.....	22
Slika 35.....	23
Slika 36.....	23
Slika 37.....	23
Slika 38.....	23
Slika 39.....	23
Slika 40.....	23
Slika 41.....	24
Slika 42.....	24
Slika 43.....	24
Slika 44.....	24
Slika 45.....	24
Slika 46.....	24
Slika 47.....	25
Slika 48.....	25
Slika 49.....	25
Slika 50.....	25
Slika 51.....	25
Slika 52.....	25
Slika 53.....	26
Slika 54.....	26
Slika 55.....	26
Slika 56.....	26
Slika 57.....	26
Slika 58.....	26
Slika 59.....	27
Slika 60.....	27
Slika 61.....	27
Slika 62.....	27
Slika 63.....	27
Slika 64.....	27
Slika 65.....	28
Slika 66.....	28

Slika 67.....	28
Slika 68.....	28
Slika 69.....	28
Slika 70.....	28
Slika 71.....	29
Slika 72.....	29
Slika 73.....	29
Slika 74.....	29
Slika 75.....	29
Slika 76.....	29
Slika 77.....	30
Slika 78.....	30
Slika 79.....	30
Slika 80.....	30
Slika 81.....	30
Slika 82.....	30

PRILOG 1

Učiteljski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Odsjek Čakovec

Dr. Ante Starčevića 55, 40000 Čakovec, Tel. +385(0)40/370-000, e-pošta: dekanat@ufzg.unizg.hr

Izjava o suglasnosti roditelja/skrbnika za sudjelovanje djeteta/štićenika u istraživanju za potrebe završnog rada

Poštovani roditelji,

za potrebe prikupljanja podataka potrebnih za istraživanje studenta/ice preddiplomskog sveučilišnog studija _____ (ime i prezime studenta/ice) molimo Vas za suradnju.

Naziv ovog istraživanja je **utjecaj auditivnih podražaja na likovno stvaralaštvo djece predškolske dobi.**

Cilj ovog istraživanja je **utvrditi kako djeca likovno odgovaraju na nevizualne (auditivne) poticaje i kako oni utječu na njihov kognitivni razvoj.**

Sukladno Zakonu o psihološkoj djelatnosti, Etičkom kodeksu te uz zaštitu tajnosti podataka podaci dobiveni u ovom istraživanju bit će strogo povjerljivi i čuvani. Svi izvještaji nastali na temelju ovog istraživanja koristit će rezultate koji govore o grupi djece ove dobi općenito, te se nigdje neće navoditi rezultati pojedinačnog sudionika.

Dozvolu za ispitivanje dobili smo od ravnatelja/ice _____ (naziv vrtića/ustanove) gosp./gđe. _____ (ime ravnatelja/ice), a u skladu s Etičkim kodeksom psihologa, prije ispitivanja željeli smo Vas kao roditelje obavijestiti o istraživanju i zatražiti Vašu suglasnost. Također, Vašoj djeci će se pobliže objasniti svrha ispitivanja te odgovoriti na njihova pitanja. Nakon toga, ispitivanje će se obaviti samo s onim učenicima koji su pristali sudjelovati.

Ukoliko imate ikakva pitanja možete kontaktirati studenta/icu _____ na sljedeći telefonski broj _____.

PRILOG 2

Učiteljski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Odsjek Čakovec

Dr. Ante Starčevića 55, 40000 Čakovec, Tel. +385(0)40/370-000, e-pošta: dekanat@ufzg.unizg.hr

IZJAVA

kojom, ja, _____, roditelj/skrbnik
(ime i prezime roditelja/skrbnika)

polaznika/ce vrtića _____, skupina _____,
(ime i prezime djeteta/štićenika) (naziv skupine)

_____, u _____,
(naziv vrtića/ustanove) (mjesto vrtića/ustanove)

dajem suglasnost za sudjelovanje mog djeteta/štićenika u istraživanju koje student/ica _____ (ime i prezime studenta) koristi za potrebe istraživanja u okviru preddiplomskog sveučilišnog studija u akademskoj godini ____./_____. Istraživanje obuhvaća: **likovno izražavanje slikanjem temperama i intervju** (metoda istraživanja). Istraživanje se provodi u skladu s Etičkim kodeksom istraživanja s djecom. Dobiveni podaci bit će korišteni poštujući načelo anonimnosti.

U _____
(datum i mjesto)

(potpis roditelja/skrbnika)

Izjava o izvornosti završnog rada

Ja, Emilija Turčin, ovime izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)